

سلمان حبیبی^۱

بررسی اهداف، اصول و روش‌های تربیتی از دیدگاه قرآن

علی مدد ابراهیمی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، رشته‌ی فقه و معارف اسلامی، استاد راهنما: محمود سرمدی، استاد مشاور رضا حبیبی، ۱۳۸۴ش، ۱۲۵ صفحه.

پژوهش حاضر، با بهره‌گیری از آیات روایات، روش‌های درست تربیتی و اصول و مبانی قرآنی آن را تبیین می‌کند. نویسنده، ضمن تبیین اصل مسئله، پرسش‌ها، اهداف، پیشینه و مفاهیم کلیدی پژوهش، مانند هدف، مبنا، اصل و روش را از نظر لغوی و اصطلاحی بررسی می‌کند و سپس اهداف مهم تربیت اسلامی را شرح می‌دهد. وی در این زمینه، با اشاره به هدف غایی و اهداف طولی تربیت، اسلام، ایمان، تقوا، ورع، یقین و قرب و رضوان الهی را از اهداف طولی و اموری مانند پرورش نیروی فکر و عقل، خودشناسی، کسب دانش و شناخت خدا را از اهداف عرضی برمی‌شمارد. او اهداف عرضی تربیت را در نوع ارتباط انسان با خود، خدای خود، طبیعت و دیگران ارزیابی و آثار تربیتی هر یک از آنها را بیان می‌نماید. نگارنده در فصول بعدی نوشتار خود، با اشاره به اصول تربیت اسلامی، اصل تناسب تکلیف با قدرت، اصل تناسب برنامه‌ی تربیتی با سطح رشد (اصل تدرّج)، اصل اعتدال و میانه‌روی در همه‌ی امور، اصل سهل‌انگاری (سهل‌گیری یا تغافل)، اصل استمرار در تربیت و رها نکردن تربیت و اصل انگیزه‌ی درونی در تربیت را به اصول کلی تربیت و برگرفته از قرآن و روایات قلمداد می‌کند. او در فصل پایانی این تحقیق، به روش‌های تربیت اسلامی که ریشه‌ی قرآنی نیز دارند، اشاره نموده شیوه‌هایی همچون تشویق و تنبیه، تبشیر و انداز، تمثیل و تشبیه، پرسش و پاسخ، قصه‌گویی و داستان‌گویی و یادآوری را از جمله شیوه‌های مختلف تربیت اسلامی برشمرده، مبانی آنها را نیز بیان می‌کند. نویسنده معتقد است که استفاده از این روش‌ها می‌تواند تربیت را با تحولی تازه همراه کند و برکات فراوانی به ارمغان آورد.

۱. دانش‌آموخته‌ی حوزه‌ی علمیه‌ی قم، پژوهشگر و کتاب‌شناس.

بررسی زندگی اجتماعی پیامبر اکرم ﷺ از منظر قرآن

محمد اعجازنگری، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، رشته‌ی علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: محمد فاکر میبیدی، استاد مشاور: سیدعلی اکبر حسینی، ۱۳۸۵ش، ۳۷۹ صفحه.

این نوشتار با توجه به تاریخ زندگانی و آیات نازل شده در شأن پیامبر اکرم ﷺ و دوران نبوت ایشان، به تبیین ابعاد سیره‌ی اجتماعی آن حضرت می‌پردازد و احیای ارزش‌های اجتماعی در جامعه‌ی آن روز توسط ایشان را به تصویر کشیده، برخوردهای آن حضرت را به عنوان اسوه‌ی همه‌ی مسلمانان گزارش می‌دهد. نویسنده در چهار بخش به تحلیل سیره‌ی اجتماعی پیامبر اسلام ﷺ در قرآن کریم، طبق گزارش تاریخی تواریخ معتبر اسلامی می‌پردازد. در بخش نخست، ابتدا به بررسی کلیات و مفاهیم تحقیق و معنای واژه‌هایی همچون سیره، سنت، جامعه، تفاوت نبی و رسول و حجیت سیره‌ی نبوی و سپس اقسام زندگی - فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی - و ضرورت تمسک به اسوه‌ی الهی و قرآنی پیامبر اسلام ﷺ و مراحل زندگی آن حضرت پرداخته است.

بخش دوم به مروری بر زندگانی پیامبر اسلام ﷺ، از ولادت تا بعثت اختصاص یافته‌است و اوضاع اجتماعی جزیره‌العرب، هنگام میلاد رسول خدا ﷺ، دوران کودکی و نوجوانی پیامبر اسلام ﷺ و عقاید و خانواده‌ی آن حضرت تا پیش از بعثت معرفی و گزارش می‌شود. بخش سوم، به ابعادی از زندگانی اجتماعی پیامبر اکرم ﷺ، از بعثت تا هجرت، می‌پردازد و بعثت رسول خدا ﷺ، شیوه‌های تبلیغ - تبلیغ مخفی و آشکار آن حضرت - نوع رفتار پیامبر اکرم ﷺ با مردم، محاصره‌ی حضرت ﷺ در شعب ابی‌طالب، برخوردهای اخلاقی ایشان با مردم و جلوه‌هایی از وقار، سخاوت، عدالت، صلح، رحمت، زهد، پارسایی، حیا، خوش‌رفتاری با مردم، امانت‌داری، فروتنی آن حضرت به تصویر درآمده است. در بخش چهارم، ادواری از زندگانی پیامبر اسلام ﷺ از هجرت تا رحلت همچون بنای مسجد و مراکز تبلیغی در مدینه، وقوع جنگ‌ها و غزوه‌های متعدد، رفتارهای اجتماعی پیامبر اسلام ﷺ در مدینه، شیوه‌ی برخورد آن حضرت با مردم، همسران، کودکان، مسیحیان، یهودیان، مؤمنان، منافقان و مدارای وصف‌ناپذیر و نیز فلسفه‌ی تعدد زوجات تحلیل می‌شود.

تزکیه‌ی نفس و مراحل آن از منظر قرآن

گوهر عباسی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، گروه علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام دکتر محمد جواد اسکندرلو، استاد مشاور: حجت‌الاسلام محمدباقر تحریری، ۱۳۸۴ش، ۲۳۴ صفحه.

در این نوشتار، با مراجعه به آیات قرآن کریم، تحلیلی از ماهیت نفس و مراتب و مراحل آن ارائه شده و راهکارهای تزکیه‌ی نفس، عوامل تهذیب نفس، مراحل تزکیه‌ی نفس و موانع آن مورد شرح و بررسی قرار گرفته است. نویسنده به رابطه‌ی کسب فضایل اخلاقی با تهذیب اشاره کرده و معتقد است از منظر تمامی علمای اخلاق و عرفان، برای رسیدن به کمال و ملکات نفسانی، هیچ راهی به جز تزکیه‌ی نفس وجود ندارد. وی نخست به مفهوم شناسی واژگانی مانند تزکیه، تهذیب نفس و مراتب آن مانند نفس مسومه، نفس اماره، نفس لوامه، نفس ملهمه و نفس مطمئنه پرداخته، سپس روش‌های بحث در علم اخلاق، به ویژه علم انسان‌شناسی و شناخت ابعاد وجودی انسان را مورد بحث قرار می‌دهد. آن گاه به شرایط تزکیه‌ی نفس اشاره کرده، اموری همچون ایمان، ثبات در عمل، نیت، صدق و اخلاق را از مهم‌ترین شرایط تزکیه‌ی نفس عنوان کرده است، در ادامه نویسنده توبه و انابه به درگاه الهی، عمل صالح، محاسبه و کنترل نفس، تقوا و زهد را از عوامل تزکیه نفس برمی‌شمارد. در بخش دیگری از نوشتار، نگارنده به مراحل تزکیه‌ی نفس مانند خلوت، تفکر، خوف و جزم، رجاء و صبر در راه دین، مصیبت و بلاهای دنیوی، شکر، اراده، شوق، محبت، معرفت، یقین، سکون، توکل، رضا، تسلیم، توحید، اتحاد و وحدت و در پایان، مقام فنا اشاره کرده و این مراحل را برای رسیدن به کمال نفسانی مهم و حتمی ارزیابی کرده است. در فصل پایانی این نوشتار، به موانع مهم تزکیه‌ی نفس پرداخته، اموری مانند غفلت از خود و خدا، پیروی از هوای نفس و شیطان، محبت دنیا و پندارگرایی را از عوامل ممانعت کردن از تزکیه‌ی نفس عنوان می‌نماید. از دیدگاه نویسنده، نفس انسان، به صورتی فطری گرایش به توحید و مسیر حق و حقیقت دارد و چون نفس آدمی، همواره، در معرض انواع انحراف و لغزش قرار دارد، تهذیب نفس و توجه به مراحل حالات و فراز و نشیب‌های نفس، از اساسی‌ترین ضروری‌ترین مسائل اخلاقی و تربیتی به شمار می‌رود. وی همچنین معتقد است انواع آسیب‌های متوجه نفس و نیز راه‌ها و عوامل تزکیه‌ی نفس به روشنی در آیات و روایات بیان گردیده است.

شخصیت اخلاقی پیامبر اکرم ﷺ از نگاه قرآن و مستشرقان

محبوب‌خان ذوالنون، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، گرایش تفسیر و علوم قرآن، استاد راهنما: حجت‌الاسلام دکتر محمدجواد اسکندرلو، استاد مشاور: حجت‌الاسلام محمدحسین محمدی، ۱۳۸۷ش، ۱۴۳ صفحه.

در این پژوهش، ابعاد اخلاقی شخصیت پیامبر اسلام ﷺ از منظر قرآن کریم و برخی از مستشرقان مورد مقایسه قرار گرفته و برخی از اتهامات مستشرقان به آن حضرت مطرح و پاسخ داده شده است. نویسنده در سه فصل از زوایای مختلف به این موضوع پرداخته و دیدگاه‌های ضد و نقیض مستشرقان را درج نموده‌است و مورد نقادی قرار می‌دهد. وی در ابتدای نوشتار، تاریخچه‌ای از استشراق و اهداف حرکت استشراقی ارائه و سپس موضع‌گیری کلی مستشرقان درباره‌ی رسول خدا ﷺ ترسیم می‌نماید.

در فصل نخست، وی به بیان ابعاد مختلف اخلاقی شخصیت پیامبر اکرم ﷺ از منظر قرآن کریم اشاره کرده و نمونه‌هایی از اوصاف ممتاز آن حضرت مانند فروتنی، مهربانی، خیرخواه مردم و نجات‌دهنده‌ی آنان، اصلاحگر وجود انسان‌ها و جوامع بشری، هدایت‌کننده‌ی ایشان، حریص بودن بر وارد شدن مردم به بهشت، طیب نفوس بودن آن حضرت، طیب ماهر و پدر مشفق بودن ایشان، اسوه‌ی حسنه بودن پیامبر اسلام ﷺ، مقتدا بودن آن حضرت و سایر اوصافی که قرآن کریم درباره‌ی مکارم اخلاقی پیامبر اسلام ﷺ برشمرده است، به ویژه نرم‌خویی، دلسوزی به مردم، بخشش دیگران و مشورت ایشان را منعکس کرده است. در فصل دوم، برخی از فضایل اخلاقی پیامبر اسلام ﷺ از نگاه مستشرقان بیان شده و ابعادی از زهد ایشان، قانون‌گذاری آن حضرت، شجاعت ایشان، صلح جهانی بودن رسول خدا ﷺ، ابرمرد تاریخ بودن آن حضرت، عدالت‌خواهی پیامبر اکرم ﷺ، نظافت رسول خدا ﷺ، مدارای بسیار آن حضرت با مخالفان خویش، مدیریت پیامبر اسلام ﷺ و صدق و صفای ایشان، ریاست‌گریزی رسول خدا ﷺ و طرفداری ایشان از حق و حقیقت و سیاست پیامبر اسلام ﷺ در مدیریت جامعه‌ی نوپای اسلامی از نگاه بسیاری از مستشرقان تشریح گردیده است.

در فصل سوم، برخی از اشکالاتی که مستشرقان به پیامبر اکرم ﷺ گرفته‌اند و در نتیجه، برخی از اتهامات را به دلیل کج فهمی شخصیت والای الهی ایشان به آن حضرت وارد

کرده‌اند، مطرح و پاسخ آنها داده شده است. در این زمینه، نگارنده به اتهاماتی مانند تعدد زوجات پیامبر اسلام ﷺ و تحریف سیمای ملکوتی آن حضرت از این زاویه اشاره و از مقام و عملکرد پیامبر اسلام ﷺ در این زمینه دفاع کرده است. وی همچنین برخی دیگر از تهمت‌ها به ساحت پیامبر اکرم ﷺ مانند ریاست‌طلبی، خوش‌گذرانی، شاعر بودن آن حضرت، مریض بودن ایشان و اتهام بیماری صرع به ایشان و ساحر خواندن رسول خدا ﷺ را بیان کرده و از مقام معنوی پیامبر اسلام ﷺ دفاع کرده و این اتهامات را به شدت رد نموده‌است.

شیوه‌های تبلیغ انبیا در قرآن

ابراهیم موحدی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، رشته‌ی علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام دکتر محمد فاکر میبیدی، ۱۳۸۵ش، ۳۰۲ صفحه.

در این تحقیق، انواع روش‌هایی که انبیای الهی در راه تبلیغ دین به کار گرفته‌اند و در قرآن کریم به این روش‌ها اشاره شد، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. نویسنده در چهار فصل، به اصول مشترک دعوت انبیا در قرآن، به ویژه اخلاق و سیره‌ی اخلاقی و تبلیغی آنان، پرداخته است.

در فصل نخست، کلیاتی از تحقیق را مطرح نموده، به مفهوم‌شناسی واژگان کلیدی می‌پردازد. در فصل دوم، نویسنده به جایگاه تبلیغ و مبلغ از منظر آیات و روایات اشاره کرده و مهم‌ترین رسالت پیامبر اسلام ﷺ و سایر انبیای الهی را تبلیغ در راه دین برشمرده و دیدگاه‌های شخصیت‌های بزرگ اسلامی درباره‌ی تبلیغ و اهمیت آن را منعکس نموده است. در همین زمینه، نویسنده به اهداف تبلیغ، نقش زمان و مکان در تبلیغ، تبلیغ در بستر تاریخ، فلسفه‌ی بعثت انبیای الهی، تاریخ تبلیغ در اسلام و اقسام تبلیغ از نظر مخاطب، محتوا، شیوه، هدف و رسالت پرداخته و اوصاف و بایسته‌های مبلغ مطلوب مانند علم و آگاهی، عامل بودن، ایمان به هدف، اخلاص، پیشگامی، عدالت، شرح صدر و استقامت، شجاعت، توکل، صبر، رأفت و دلسوزی، زهد و ساده‌زیستی، همراهی با مردم، آراستگی، حدشناسی، انتقادپذیری، دردآشنایی و بیان زیبا را بیان نموده است.

در فصل سوم، که مهم‌ترین فصل از این نوشتار نیز می‌باشد، اصول مشترک دعوت و تبلیغ انبیای الهی بیان گشته و اموری مانند توحید و نفی شرک، شناساندن معاد و جهان پس از مرگ، دعوت به عبودیت و بندگی خدا، دعوت به قسط و عدل، اصلاح جامعه، امر به معروف و نهی از منکر، نماز، زکات و پویایی اخلاق از مشترکات و اهداف تبلیغی آنان عنوان شده است. در فصل چهارم، با اشاره به شیوه‌های تبلیغ انبیای الهی در قرآن کریم، به اموری مانند بشارت و انذار مردم، یادآوری نعمت‌های الهی به مردم، بصیرت و آگاهی دادن به مردم و پرهیز از اغرا به جهل، مبارزه با خرافات، بیدار کردن وجدان مردم، ایجاد رفق و مدارا بین آنان، تشویق و ترغیب مردم به کارهای نیک، شخصیت دادن به انسان‌ها، کادرسازی، شیوه‌ی الگوی عملی برای اخلاق و تربیت پرداخته و آثار و نتایج مثبت هر یک از این روش‌ها و الگوهای تبلیغی، با توجه به آیات قرآن کریم، بررسی گردیده است.

سیمای تربیتی پیامبر اسلام ﷺ از منظر قرآن

فائق ولی اف، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی علیه السلام، گروه علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام دکتر احمد مرادخانی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام دکتر عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، ۱۳۸۳ش، ۱۸۰ صفحه.

در این پژوهش، با توجه به زندگی، شخصیت و سیره‌ی اخلاقی پیامبر اسلام ﷺ، تصویری از الگوهای تربیتی آن حضرت از منظر قرآن کریم ترسیم شده است. نویسنده با مروری کوتاه بر زندگی پیامبر اسلام ﷺ، از ولادت تا رحلت، به الگو و اسوه‌ی حسنه بودن رسول خدا ﷺ در زندگی پربرکت و نورانی‌شان اشاره کرده و با توجه به زمان و مکان در تربیت، سیره‌ی تربیتی ایشان را مورد مطالعه قرار داده و برخی از شبهات و توهمات درباره‌ی شخصیت آن بزرگوار را به صورت استدلالی پاسخ داده است. در این باره، نگارنده در پنج فصل، به ابعاد مختلف سیره‌ی تربیتی پیامبر اکرم ﷺ از منظر قرآن، روایات و شخصیت‌های بزرگ اسلامی پرداخته است. در فصل نخست، کلیاتی از تحقیق را ارائه نموده و به تحلیل و تفسیر واژه‌ی تربیت و اهداف آن، ضرورت تربیت، الگوهای تربیتی و معرفی بزرگ‌ترین مربیان الهی، به ویژه رسول خدا ﷺ و ائمه‌ی معصوم علیهم السلام، پرداخته است.

در فصل دوم، آیاتی از قرآن کریم، که معرفی‌کننده‌ی شخصیت پیامبر گرامی اسلام ﷺ و اوصاف اخلاقی و تربیتی می‌باشد، مورد تجزیه و تحلیل نویسنده قرار گرفته و پردازش شخصیت آن بزرگوار از زبان خداوند و معرفی ایشان از جانب خدا به انسان‌ها به عنوان نمونه‌ای کامل و اسوه‌ی حسنه‌ی تربیتی و اخلاقی را تفسیر نموده است.

در فصل سوم، آثار اخلاق و تربیت رسول خدا ﷺ بر جامعه‌ی عرب آن زمان از منظر آیات و روایات و منابع تفسیری و تاریخی شیعه و اهل سنت منعکس گردیده و نفوذ برخی از اسرائیلیات در تحریف سیمای نورانی پیامبر اسلام ﷺ مورد نقد قرار گرفته و اتفاق نظر علمای مسلمان بر تأثیر عمیق رفتار و اخلاق پیامبر اسلام ﷺ بر جامعه‌ی عرب جاهلی به تصویر کشیده شده است.

در فصل چهارم، برخی از اشکالات و ایراداتی که به شخصیت پیامبر اسلام ﷺ وارد شده، مانند شبهه در عصمت آن حضرت از سوی برخی از علمای مسلمان و وقوع سهو و خطا در اموری عادی آن حضرت از سوی برخی از علمای اهل سنت مطرح شده و با استناد به آیات و روایات و دلایل عقلی، ضمن پاسخ به این ایرادات، عصمت پیامبر اسلام ﷺ اثبات گردیده است.

در فصل پنجم و پایانی این نوشتار، دیدگاه‌های دانشمندان غیرمسلمان درباره‌ی شخصیت پیامبر اسلام ﷺ گزارش شده و این دیدگاه‌ها اثبات کرده است که برخلاف نظر برخی از دانشمندان، شخصیت تربیتی و اخلاقی آن حضرت بی‌نظیر و خدشه‌ناپذیر می‌باشد و ایشان الگوی کامل تربیت‌شده از سوی خدا هستند که افتخار هر انسانی به شمار می‌روند.

مبانی اسوه از منظر قرآن و نقش تربیتی آن

شبیر احمد صوفی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، رشته‌ی علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام محمدعلی حاجی‌ده‌آبادی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام دکتر احمد مرادخانی، ۱۳۸۵ش، ۲۵۸ صفحه.

در این پایان‌نامه، اصول و مبانی مربوط به اسوه، صفات، حالات و ویژگی‌های اسوه‌ی کامل تربیتی، با استفاده از آیات قرآن کریم، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. نگارنده با توجه به معرفی پیامبر اسلام ﷺ و حضرت ابراهیم ع در قرآن کریم به عنوان اسوه‌ی انسان‌ها و ضرورت اقتدای مردم به آنان، برای هدایت و نجات، به بررسی ویژگی‌های برخی از اسوه‌های قرآنی پرداخته، بایسته‌های اسوه را از منظر قرآن و سنت بیان می‌کند.

در فصل نخست، نویسنده، ضمن بیان مفهوم واژگان تحقیق، دیدگاه‌های برخی از مفسران، از جمله علامه طباطبایی را درباره‌ی مفهوم اسوه در قرآن و اهمیت تربیت و امکان و ضرورت آن را مطرح کرده و اهداف تربیت از منظر قرآن و آموزه‌های اسلامی و اصول روش‌های تربیت را از این منظر مورد بحث و بررسی قرار داده است. آن‌گاه در فصول بعدی نوشتار، نگارنده به اهمیت روش الگویی در تربیت اسلامی به عنوان یکی از روش‌های کاربردی و اساسی در تربیت اشاره کرده، ویژگی‌ها و مزایای روش الگویی تربیت و ویژگی‌های اسوه‌ی حسنه در تربیت، چگونگی تأسی از اسوه‌های گذشته و قرآنی در عصر کنونی، چگونگی شناخت و معرفی الگوهای تربیتی، مسئولیت الگوها و اسوه‌های تربیتی و شیوه‌های مختلف تربیت الگویی و درجات و سطوح الگوهای تربیتی را تبیین و نیز معیارها و ویژگی‌های اسوه‌ها در قرآن، ویژگی‌ها و شرایط اسوه‌ی حسنه از نظر قرآن را بررسی می‌نماید. در این زمینه، نویسنده به تفسیر اجمالی آیاتی از قرآن که درباره‌ی واژه‌ی «اسوه‌ی حسنه» وارد شده است، پرداخته، معنای واژه‌های مرتبط با اسوه‌ی حسنه، مانند اقتده و تقلید را بیان می‌کند. در ادامه، نگارنده به برخی از پیامبران الهی، که از نگاه قرآن، اسوه و الگوی تربیتی هستند، پرداخته، ویژگی‌های شخصیتی و تربیتی آنان را با توجه به عملکرد ایشان در قبال امتحانات سخت الهی و ادب شدن آنان به دست خداوند متعال شرح داده و به تحلیل شخصیت این پیامبران و همچنین روش‌ها و اصول تربیتی قابل استخراج توسط

این اسوه‌های تربیتی و قرآنی می‌پردازد. بیان مشکلات و آسیب‌های روش تربیت الگویی مانند تخریب الگوها، ارائه الگوی نادرست و فاسد، لغزش الگوها و... از مباحث پایانی این نوشتار می‌باشد.

روش تربیت فرزند از نظر قرآن و اهل بیت :

سیداصغر علی زیدی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، گروه علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام دکتر احمد حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۸۶ش، ۱۲۸ صفحه.

در این تحقیق، روش‌های تربیت فرزند از منظر قرآن کریم و روایات معصومان علیهم‌السلام مورد شرح و بررسی قرار گرفته است. نویسنده تلاش کرده است با مراجعه به منابع قرآنی، تفسیری و روایی، اصول کلی حاکم بر تربیت و مبانی آن را شرح و مراحل تربیت، زمینه‌های تربیت، اهداف تربیت و روش‌های خاص و صریح تربیت در قرآن را تبیین نماید. وی در دو فصل به ابعاد این موضوع توجه نموده است: در فصل نخست، ابتدا کلیات تحقیق را مطرح کرده و ضمن بررسی معنای لغوی و اصطلاحی تربیت، مبانی اصلی تربیت اسلامی، یعنی اعتقاد و ایمان به خدا، فطرت و گرایش فطری انسان‌ها و کرامت انسان را شرح داده است. آن‌گاه اصول تربیت در قرآن کریم مانند اصل اعتدال، اصل تعقل، اصل تسهیل و تیسیر، اصل زهد و اصل تفکر را بیان و مراحل مختلف تربیت از دوران بارداری، شیردهی، کودکی، نوجوانی و جوانی را از منظر قرآن و سنت بررسی می‌نماید. در این زمینه، نویسنده به زمینه‌های تربیت مانند محیط، وراثت و دوست و تأثیر هریک از آنها در روند تربیت اشاره کرده و اموری مانند رسیدن به یقین شهودی، عبادت (عبودیت)، لقاءالله، خودآگاهی و معرفت، تکامل عقل و قلب انسانی و رسیدن به ملکه‌ی عدل و عدالت را از اهداف مهم تربیت در آموزه‌های قرآن و روایات برشمرده است. در فصل دوم، به روش‌های قرآن و سنت در تربیت اشاره شده و روش‌هایی همچون روش الگویی - الگوهای عام و خاص - روش محبت، روش تذکر، روش موعظه، روش تشویق و تنبیه، روش نظارت و مراقبت، روش مساوات، روش نرمی و لطافت و روش‌های کنایی مانند روش ابهام، روش تطبیق، روش عطف خطاب

به مخاطب نوعی، روش عمل، روش هنر و روش اظهار اعتقاد خلاف را همراه با ویژگی‌های آنها و نمونه‌های قرآنی و روایی آن توصیف کرده است. وی همچنین به روش‌های اصلاحی مانند تغافل، روش عفو و چشم‌پوشی و روش مجازات به اندازه‌ی خطا نیز اشاره و آثار و نتایج هر یک از این روش‌ها را بررسی نموده است.

چکیده‌ی عربی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی